

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ У СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто сутність понять «інформація», «інформаційна компетентність», обґрунтовано актуальність формування у сільських школярів умінь роботи з інформацією. Перелічено способи організації роботи з інформацією як у школі, так і в умовах позашкільного навчання. Запропоновано здійснення формування умінь учнів роботи з різними видами інформації епізодично під час індивідуальних занять, консультацій, періодично – уроків інваріантної складової Типового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, систематично – шляхом впровадження відповідного курсу за вибором, факультативу. В умовах освітнього округу впровадження факультативу може здійснюватися дистанційно під керівництвом педагога опорної школи. Описано форми організації навчальної діяльності учнів, використання яких є доцільним для організації їхньої ефективної роботи з інформацією, специфіку їх поступового впровадження.

Ключові слова: *інформація, інформаційна компетентність, робота з текстовою інформацією, навчання учнів сільських шкіл.*

Постановка проблеми. В умовах тотальної інформатизації сучасного суспільства зростає актуальність формування у кожної особистості відповідних умінь і навичок, що є важливою умовою для її самореалізації, зростання та успішності у житті. Надзвичайної ваги набуває робота учнів з інформацією у сільських школах, зважаючи на їх відносну автономність, обмеженість доступу школярів до бібліотек, театрів, навчання і виховання у позашкільних навчальних закладах, клубах, центрах дозвілля тощо. Проблема організації роботи сільських учнів з різними видами інформації потребує детального вивчення та розроблення шляхів та способів її вирішення.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття інформації розглядають такі науковці як Р. Акоф, Н. Віннер, Д. Дубровський, В. Котенко, Ф. Махлуп, О. Співаковський, С. Сурменко, К. Шеннон та ін.

Термін «інформація» (від латинського слова «information» роз'яснення, повідомлення, пояснення факту, явища, події) трактують як «відомості про які-небудь події, чиясь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось», відомості (звістки, повідомлення, знання, уявлення про щось) про оточуючий світ, процеси (що у ньому відбуваються), які сприймаються людиною або спеціальним пристроєм [1, с. 84].

Для тлумачення поняття «інформація» науковцями характерна різноманітність, – розгляд інформації з врахуванням поняття ентропії – міри ступеня невизначеності шуканого об'єкта (будь-яка інформація, що надійшла у приймач при шуканому об'єкті, зменшує величину його невизначеності, більша ймовірність повідомлення призводить до меншої кількості інформації у ньому); як властивості матерії (інформацію містять будь-які повідомлення, що сприймаються людиною або приладами; як знання, (їх частина, яка використовується для активної дії).

Крім того, сучасні вітчизняні та закордонні науковці трактують поняття інформації таким чином [3]:

- процес передачі знань, сигналу чи повідомлення; поточні дані про перемінні величини в деякій галузі діяльності, систематизовані відомості щодо основних причинних зв'язків;
- відображення реального (матеріального) світу у вигляді знаків та сигналів;
- зміст отриманого повідомлення, його інтерпретація;
- кількість непередбачуваного, яка міститься у повідомленні [4];
- використовувані дані, представлені у формі, придатній для передачі та обробки» [5, с.10];
- відомості (будь-які відомості одержувані людиною; про осіб, предмети; котрі дають уявлення про ту чи іншу сторону матеріального світу та процесів,

що виникають у ньому; які прийняті, зрозумілі і оцінені людиною як корисні, можуть бути використані нею);

- відомості, знання, повідомлення (що є об'єктом збереження, передачі, перетворення і які допомагають вирішити поставлене завдання) [6];
- знання (нові знання; про якусь особу подію, випадок тощо; які передані кимось іншим чи набуті шляхом власного дослідження чи вивчення).

Н. Віннер вважає, що все діє відповідно до отриманої інформації.

У науково-методичній літературі описано класифікацію видів інформації за способом сприйняття (візуальна, аудіальна, тактильна, нюхова, смакова), за формою подання (числова, текстова, графічна, звукова, комбінована); за суспільним призначенням (особиста, масова, спеціальна); за доступом (масова, інформація з обмеженим доступом).

Дослідженням у галузі інформаційної компетентності присвячені роботи О. Зайцева, В. Зіборової, Ю. Зубова, Н. Насирової, С. Тришиної, А. Фридланда, В. Фокєєва та інших. Так, за В. Зіоровою інформаційна компетентність передбачає наявність аналітичних, проектних, прогностичних умінь в засвоєнні і застосуванні інформації, формування яких відбувається під час таких етапів, які має пройти учень: ознайомлення, репродукція, перетворення інформації, створення власного інтелектуального продукту на основі отриманої чи самостійно знайденої інформації [9].

Водночас, недостатньо дослідженою є проблема специфіки організації роботи з інформацією учнів сільських шкіл.

Виклад основного матеріалу.

Для сільських школярів (у порівнянні із міськими) характерна певна специфіка доступу до різних видів інформації: візуальне слухове, нюхове, тактильне сприйняття оточуючої природи; спостереження за сільськогосподарською працею, участь у ній; обмеженість доступу до текстової інформації (застарілі фонди сільських бібліотек), мультимедійної (проблеми із технічним забезпеченням); віддаленість театрів, кінотеатрів, музеїв тощо.

Зазначене вище впливає на організацію роботи учнів з інформацією. На нашу думку, організувати роботу з інформацією можливо як у школі – у класі, спеціальному кабінеті (обладнаному технічними засобами навчання, доступом до інтернет-мережі тощо), так і в умовах позашкільного навчання (домашні завдання, екскурсії, робота у бібліотеці).

Формування умінь роботи з інформацією доцільно здійснювати систематично шляхом впровадження відповідного курсу за вибором або факультативу, періодично – під час уроків інваріантної складової Типового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, епізодично – індивідуальних занять, консультацій.

Прикладом курсу за вибором є впровадження навчальної програми курсу за вибором для учнів 2-4 (1-4 класів) «Читаємо. Розуміємо. Творимо» (авт. Шевчук Л.), що передбачає організацію роботи школярів із текстовою інформацією.

У середніх і старших класах доцільним у рамках курсу за вибором (або факультативу) для формування умінь роботи із різноманітною інформацією доцільним є періодичне проведення уроків-бесід, диспутів, прес-конференції, КВК; уроків-змагань; уроків-консиліумів тощо.

Щодо форм організації навчальної діяльності учнів з інформацією слід зазначити, що може мати місце як колективна робота школярів під керівництвом, так і індивідуальна. Зокрема, під час фронтальної роботи учні класу працюють колективно під керівництвом учителя або самостійно виконують завдання.

Групова (парна) робота учнів інформацією може мати три варіанти:

- 1) бути організована з використанням переважно колективної та частково індивідуальної форм навчальної діяльності;
- 2) здійснюватись лише на основі колективної роботи (школярі разом виконують навчальне завдання);
- 3) ґрунтуватися переважно на індивідуальній діяльності учнів, які виконують завдання кожен у складі певної групи «поруч, але не разом» (кожен працює

самостійно, за необхідності звертається за допомогою до товариша, крім того, здійснюється взаємоперевірка виконання завдань).

Склад груп гомогенний (учні мають приблизно однаковий рівень знань, умінь і навичок та працюють на умовах партнерства) або гетерогенний (варіант перший – школярі із високим рівнем навчальних досягнень демонструють зразок виконання навчального завдання своїм товаришам із нижчим рівнем; варіант другий – учні із високим рівнем знань, умінь і навичок спостерігають за навчальною діяльністю однокласників із середнім і достатнім рівнем, виправляють помилки, допомагають у випадку необхідності).

Поступове впровадження перелічених вище варіантів виконання навчальних завдань у групах сприяє формуванню у школярів умінь самостійної роботи.

Можливе поєднання групової парної роботи учнів та індивідуальної навчальної діяльності. Зокрема, частина школярів працює у гомогенних або гетерогенних групах (парах), кілька учнів можуть працювати індивідуально самостійно (розраховуючи лише на власні сили), у той час як вчитель має можливість працювати зі школярем, який потребує його допомоги.

Водночас, невелика чисельність учнів у класах сільських шкіл створює можливість для різного темпу виконання навчальних завдань учнями (для забезпечення індивідуалізації, диференціації навчання). Тоді вчитель у спеціальному журналі навпроти прізвища кожного школяра зазначає назву теми, номер блоку навчальних завдань тощо.

В умовах освітнього округу впровадження курсу за вибором, факультативу може здійснюватися дистанційно під керівництвом педагога опорної школи. Така форма організації роботи учнів з інформацією потребує розроблення відповідної навчальної програми, системи завдань для школярів, методичних рекомендацій для вчителя та (що надзвичайно важливо) спеціального технічного оснащення.

Під час індивідуальних занять, консультацій вчитель може надавати допомогу школярам відповідно до їх потреб і здібностей, коригувати їхню

навчальну діяльність, ознайомлювати з новими прийомами роботи з інформацією та ін.

Учні старших класів, за наявності відповідних умов можуть оволодівати уміннями роботи з інформацією шляхом самоосвіти. (На нашу думку, потрібен електронний посібник із вміщеними завданнями і функцією перевірки, технічне забезпечення.)

Висновки. Організація роботи учнів сільських шкіл із різноманітною інформацією потребує використання різних форм навчання, навчальної діяльності школярів. Зокрема, здійснення формування умінь учнів роботи з різними видами інформації є доцільним під час індивідуальних занять, консультацій, уроків інваріантної складової Типового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, шляхом впровадження відповідного курсу за вибором, факультативу, із застосуванням колективної, індивідуальної навчальної діяльності учнів тощо. У перспективі необхідним є розроблення змісту відповідних навчальних програм, методичних рекомендацій тощо.

Список використаної літератури

1. Словник української мови: у 11 т. / [ред. А. Бурячок, Г. Гнатюк, П. Доценко]. – К. : Наукова думка, 1973. – 840 с.
2. Шеннон К. Работы по теории информации и кибернетике. / К. Шеннон. – М. : Изд. иностр. лит-ры, 1963. – 829 с.
3. Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. / Ф. Махлуп. – М.: Мир, 1966. – С. 36-37.
4. Моль А. Теория информации и эстетическое восприятие / А. Моль. – М. : Мир, 1966. – 352 с.
5. Гаврилов О. Курс правовой информатики : учебник для вузов / О. Гаврилов. – М. : Издательство “НОРМА”, 2000. – 432 с.
6. Копылов В. Информационное право : учебник / В.А. Копылов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юрист, 2002. – 512 с.
7. Винер Н. Кибернетика и общество / Н. Винер. – М. : Сов. радио, 1958. – 200с.

8. Тришина С. Информационная компетентность как педагогическая категория / С. Тришина // Интернет-журнал "Эйдос". – 2005. – 10 сентября. – <http://www.eidos.ru>
9. Зіборова В. Формування інформаційної компетентності учнів / В. Зіборова. – Режим доступу: // <http://icrmu.luguniv.edu.ua>
10. Шевчук Л. Читаємо. Розуміємо. Творимо / Л. Шевчук. // Програми курсів за вибором для загальноосвітніх начальних закладів. Варіативна складова Типових навчальних складів. 1-4 класи. Книга 4. / упор. А. Лотоцька, Г. Древаль. – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – С.140-179.

References

1. Burachok A., Hnatiuk H, Dotsenko P. (1973). *Dictionary Ukrainian language: in 11 volumes*. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.)
2. Shannon K. (1963). *Works on information theory and cybernetics*. Moscow: Isd. inostr. lit-ry. (in Russ.)
3. Machlup F. (1966.) *Production and dissemination of knowledge in the United States*. Moscow: Mir. (in Russ.)
4. Mole A. (1966.) *Information theory and aesthetic perception*. Moscow: Mir. (in Russ.)
5. Gavrilov O. (2000.) *Course of Legal Informatics: a textbook for high schools*. Moscow: Norma. (in Russ.)
6. Kopylov V. (2002.) *Information law: the textbook*. Moscow: Jurist (in Russ.)
7. Wiener N. (1958.) *Cybernetics and Society*. Moscow: Sov. radio (in Russ.)
8. Trishina C. (2005.) Information competence as a pedagogical category. *Eidos*. (Эйдос). Retrieved from <http://www.eidos.ru> (in Russ.)
9. Ziborova V. *Formuvannya informatsiynoi kompetentnosti uchniv*. Retrieved from <http://icrmu.luguniv.edu.ua> (in Ukr.)
10. Shevchuk L. (2015.) Reading. Understanding. Creating. *Warming up for kursiv Vibor for educational establishments. 1-4 class. Book 4. (Prohramy kursiv za vyborom dlya zahal'noosvitnikhnachal'nykh zakladiv. 1-4 klasy. Knyha 4.)* (in Ukr.)

Shevchuk L. M. Organization of information activities in the village schools.

Summary. *The article reviewed the essence of the concept "information", "information competence", the urgency of information skills formation for village students is ground.*

Ways of information activities in the village schools are listed. In particular, it can be specially organized activities for students skills formation: activity with information as at school - in the classroom, a special office (equipped technical facilities, access to the Internet network, etc.), so in after school learning (homework, excursions, work in the library).

Formation of skills to work with textual information are offered to carry out occasionally in individual studies, consultations, periodically - during lessons under invariant component of the curricula in secondary school or systematically - through the introduction of appropriate elective courses, electives. So, formation of information competence of students should be carried out since primary school. (We mean working with textual information). An example is the implementation of the elective courses for students 2-4 (1-4 grades) "Reading. Understanding. Creating." (auth. Shevchuk L.). In the middle and upper classes are appropriate periodic lessons, discussions, debates, press conference, CEC, competition lessons, konsilium lessons and so on.

In terms of educational district elective introduction can be carried out remotely under the guidance of a basic school teacher. However, high school students, if desired, can master the skills to work with textual information through self-education.

We describe organization forms of students learning activities that are used for their effective work with textual information - front work provides collective or individual educational activity of students, group - plays an intermediate role in the transition from working under the guidance of a teacher to the individual activity.

Key words: *information, information competence, information activities, organization of work with students, students training in village schools.*